

## AZ ALSÓ-SIMÉNFALVI UNITÁRIA EKKLÉZSIA.

(Történeti leírás).

Alsó-Siménfalva községe, melyben a fenirt ekklézsia van, Udvarhelymegyében fekszik a Fehérnyikó mellett, Sz.-Kereszturtól alig egy órai távolban. A község körülbelől 800 lelket számlál, melyből 600 unitárius, 200 református s talán 2—3 róm. kath. Hogy az itteni unitár. ekklézsia mikor keletkezett, rendelkezésünk alatti okmány nem igazolja, de bizonyára a legkorábban alakultak közé tartozik; és pedig mi az akkori kornak jellemző tulajdona gyanánt tekinthető, nem önállólag, hanem mint leánymegye lépik fel, t. i. a jelenleg mintegy 200 lélekkel bíró s innen egy negyed órai távolra fekvő Szent-Miklós leánymegyéje. Szent-Miklóshoz tartoztak akkor egy nem régiben, meg nem bocsátható lelkiismeretlenség következtében nem tudhatni ki kezén megsemmisült jegyzőkönyv tanúsága szerint Medesér, Tordátfalva s a két Kede. Valószínű, hogy az ily terjedelmes csoportulást a tette szükségessé s oly távol fekvő községeket, mint Tordátfalva s főleg N. Kede az kényszerített egymással érdekközösségbe lépni, hogy a községek, illetőleg ugyanazon ekklézsia tagjai nem egyszerre léptek ki előbbi vallásukból s így a kilépettek a szervezkedés idejéig egy már szervezett ekklézsiához kellett hogy csatlakozzanak, s bárha ezt a közvetlen közelben mindig nem is találhaták fel, a keblökben lángoló vallásos buzgóság a távolból is inkább vonzá őket az úrtárához, mint akárhányat ma a közelből!

Elébb említett községek mikor szakadtak el az anyától, mint-hogy tárgyunkhoz nem tartozik, nem vizsgálom; de Siménfalva nagyon rövid ideig tartozott oda s már a 16-dik évszáz végén, mint teljesen szervezett ekklézsiát találjuk. Ugyanis, ma is meglevő egyik harangja a rajta levő irás szerint 1576-ban készült, másika pedig, mely a szabadságharcz alatt ágyugolyónak vitetett s melyet az akkori időszak kitűnő férfia Székely Mózes, mint siménfalvi nagy birtokos főúr öntetett volt, szintén 1585. keletű s hogy 1586-ban temploma és tornya is volt, azt egy a jeleni templóm hátsó ajtójának szemöldökkövén látható ezen évszám: 1586 kétségtelenné teszi.

Ezen említém templom, mely jelenleg igen jó karban van s kívül-belől úgy arányossága, mint bár puritán, de elég diszes elrendezése által kellemes benyomást tesz a nézőre, épült 1808—1811-ig terjedő idő alatt K o l o z s v á r i A r c. S á m u e l papságában; azóta mostanig több rendbeli kijavítás történt rajta, míg oly állapotba jutott, hogyha valami rendkívüli romlás nem találja, századokig szolgálhat a hívek lelki nyugalmának enyhádó asyllummául. Fekszik pedig ezen templom a falu egy igen szép emelkedett helyén, arczzal délkeletnek, a hol fő bejárata is egy kis, ugynevezett pitvar alatt van; maga a kőből épült, cserépfedelű templom mintegy 10 méter széles s 16 méter hosszú lehet, egészen egyszerű, közönséges modorban (styl) építve, t. i. hossznegyszög alak, azon különbséggel, hogy az egyik vége, azaz a keleti, összébb szögellik; mennyezete stakaturus, van benne két kar, a keleti részen van egy tisztességes 1873-ban készült orgona, a főbejáratnál szemben a szószék s e fölött egy egyszerű korona; mihez ha még hozzáteszem, hogy a székek az 1833-iki kiújítás alkalmával megfestettek, a szószékkel szembeni falon a templom építésének s kiújításának idejei s a hátsó karon szintén a megfestés kora két bibliai jelmonddal láthatók, valamint az első kar alatti egy emléktábla az ezen kart építtető dézsfalvi P a t a k i F e r e n c z úr istenes buzgóságát hirdeti. Ezzel a templómat, ha még azt is megemlítem, hogy mindkét oldalon két-két s az orgona felőli végén az ablakon nyer világitást, úgy hiszem, híven leírtam. Ezen templom 2452 frt 54 pénzbe került.

Szóljunk ezzel kapcsolatban a régi templomról is valamit. Ez minden valószínűség szerint 1586-ban épült volt, mit az ajtó szemöldökön ezen évszám is mutat, csakugyan kőből, zsendelyfedéllel, hasonlóan ott, hol a másik van s tán azon fekvéssel is. Az 1789-iki Gen. Vis. pontos és lelkiismeretes leírása után szükségesnek látom egyetmást e templomon levő kenetteljes bibliai följegyzésekből reprodukálni, mert úgy tetszik nekem s úgy érzem, hogy a találó jelmondatok minden hosszás magyarázatánál tisztábban beszélnek s az embert egészen más eszmei körbe, más érzelmvilágba vonják e mai rideg, számító, materialistikus s hogy még csak egy jelzöt használnak, e minden átalakulást gőzerővel keresztülvinni akaró világból. A templom oldalán ezen feliratok valának: Az én ház a m i á d s á g n a k h á z a. — J o b b n e k e m e g y n a p a t e h á z a d b a n, h o g y s e m m á s u t t e z e r n a p. Az ú r a s z t a l a m e l l e t t i p u l p i t u s o n e z: M i n d e n k o r o n á l d o m a z u r a t,

mig engem éltet és az ő dicséretét szájamban hordozom; s ismét: Mondjatok dicséretet keresztények az úr Istennek. A szószék oldalán imez: Kiálts, mint a trombita, emeld fel a te szódat; a szószék feletti koronán, vagy a mint a följegyzés mondja kárpiton ez vala: A te kőfaladra oh Jeruzsálem őrzőket állítok, kik éjjel-nappal ne aludjanak, belől ezen évszámmal: 1747. mely évszám a korona készülése korára vonatkozik; a templom hátsó végén levő karon ilyen vers vala:

Áldott az úr Isten, ki megsegítette,  
 A benne bizókat el nem felejtette,  
 Háboru, szűk időn is építeni engedte.  
 Segéljen többre is az úr ő felsége!  
 Valakik e karban jártok s ide ültek  
 A sok léhaságtól megüresüljete.  
 Istennek igéjét halljátok s vegyétek  
 Ama mennyei kar hogy teljék veletek.  
 Számatokra nektek ki ezt építette,  
 Romladozásából ennyire felvette,  
 Nem kénszerítésből, jó szívvél mivelte.  
 Ha akarod tudni: Pakot István neve.

A templom mennyezetén ilyen írás volt látható: Anno 1733. csináltatott ez a mennyezet szászkezdí Asztalos György által existensibus Ministris Parocho Georgio Kadácsi, Ludi rectore Samuele Pesthi. Ezen felsorolt évszámi adatokból kitűnik, valamint az idéztem vers eme sorából: romladozásából ennyire felvette, hogy itt a szóban forgó templomon 1733-ban és 1747-ben javítások estek, mi egyébiránt az azon korbéli számadásos jegyzőkönyvből is látható; és ez még inkább megerősíti fennebb kifejezett azon föltevésünket, hogy az építési idő a 16-ik százra vihető vissza. Tornya szintén volt ezen templomnak, mi megtetszik a már hivatolt 1789-iki Gen. Vis. ezen följegyzéséből: „Ezen templom külső vagy napnyugot felől való végiben hozzáragasztott erős kőtorony zsendely fedél alatt — — két szép harangokkal együtt“.

Jelenlegi tornya, mely 1512 mfrt. 38 pénzbe került, épült 1818-ban, a mint akkori pap Kolozsvári Arc. S. feljegyzése jellemzően mondja: „a régi öreg torony“ helyett. S ezt elébb cselekedni azért nem lehetett, csakugyan előbbi följegyzés szerint,

mert 1814—18-ig Erdélyben oly szükség és drágaság volt, hogy szilfahéjból, galagonyából sült pogácsát, sarjut s mindenféle burjánt megettek a szűkölködők. Ezen torony valamint temploma is igen egyszerű modorban épült, de azon emelkedett helyről, hol áll, sugár, mintegy 20 méter magas szarvazatával, szép fehérre meszelt közép testével oly impozáns kinézésű, hogy a rátekintő, főleg ha ékes nyelveit szólni hallja, legfásultabb kedélyállapotában sem merné megtagadni, hogy az ember vallásos lény, sőt kalapot emelne önkéntelenül is, mint a véletlen meglepett materialista „jaj Istenem!” felkiáltásra fakadott!!

Harangjairól fennebb futólagos említést tettem vala, itt azoknak kissé tüzetesebb leírását adom. A nagyobb mintegy 5 mázsás, ilyen felirattal: ANDR. DEMETER. C. K. 1576. P. S. Másik harangján, melyről már említém, hogy 1848-ban a haza oltárára vitetett, s mely mintegy 160—180 fontos lehetett, ezen felírás volt: ZEKEL MÓZES ODVARHELE. I. S. 1585. Ezen harang nagy hiányát érezvén az ekklézia tagjai, kezdettek egy új harang létrehozásáról gondoskodni, minek eredménye az lón, hogy 1852 ben Segesváron öntettek részint közadakozás, részint rovatal utján fedezvén, annak költségeit egy 216 fontos és ilyen feliratu harangot: ÖNTETTE AZ AL. SIMÉNFAI UNI. EKKLÉZIA 1852 LOOTZ FRIEDRICH ÁLTAL. Ezen harang került 777 mfr. 60 pénzbe.

Az építkezések során levén, menjünk végig rajta egészen, megérdemli egy futó pillantást vetni reá, hogy fogalmat szerezhessünk, hogy e jelen században minő és mennyi költséget tett ezen egyház s mily mérvben folyt be a temérdek kiadások fedezésére az egyház tagjai lelkesült buzgósága s fáradhatlan áldozatkészsége. Hogy mily mérvben folytak be, mit és mennyit áldoztak, illő helyén fogom fölemlíteni, itt csupán az évről-évre tett nagyobb szerű építkezésekről emlékezem meg.

A templom és torony építése befejeztetvén, a fáradhatlan Kolozsvári S. papiház építéséről kezdett gondolkozni s miután az 1778-ban Ürmösi János papságában épült ház egyáltalában haszonvehetlenné vált. 1828-ban meghordatta a megkivántató anyagokat a rákövetkező évben, hozzáfogtak s építettek egy az akkori kor izlése szerinti kényelmes, tágas s a czélnak mindenkben megfelelő cserépfedelű kőházat. S noha a szarvazathoz szükséges fákat a havas-alji rom. kath. faluk: Oroszhegy, Szt. Tamás, Fancsal, Bogárfalva, Szt. Lélek kegyes indulatból ajándékozták, minek följegyzését, ugy-

mond a jó öreg (Kolozsv. S.) azért láttam szükségesnek, hogy a késő maradék is láthassa s azok maradékinak köszönhesse meg, mégis, mondom, 810 mfrt. 60 pénzbe került, mi a mostani országos viszonyokat s még sok egyebeket is tekintve, ma bizonyára annyi közösügyes bankó forintnak felelne meg. 1834-ben épül a mesteri ház 330 frt. 1836-ban már az új templomot kell kijavítani, mi belékerül 421 mfrt-ba. 1841. a papi és 42-ben a mesteri telekre építnek csúrt, mi 95 mfrt. 1845-ben papiház, templom, torony javítatnak 100 mfrt. 1847-ben orgonaigazítás 25 mfrt. 1849-ben templom és torony kőkerítésbe vétetnek 350 mfrt. 1852-ben új harang öntetik 777 mfrt 60 p. 1854-ben a templom és torony fedele javítatnak 97 mfrt 94 p. 1859-ben papi, mesteri telken, templomon több rendbeli javítások történnek 27 frt 10 kr. o. é. 1860-ban harangozói ház újraépül, templ. torony, czinterem kiújítatnak 70 frt 70 kr. 1862-ben a villám által megrongált templom kijavittatik 85 frt 33 kr. 1864-ben templom, czinterem stb. javítás 14 frt 88 kr. 1864-ben új orgona készül az 1811-ben k. solymosi Mátéfi István által saját költségén készítettett 4 vált. orgona helyett, mely utóbb említett az orgonaművész 200 frtba átvevén, került az új kettős testben nyugvó 6 változatu, egy dob s egy trémolóval ellátott orgona 425 frt-ba; a kar megfestetik 47 frt. 1867-ben új iskola épül 800 frt 45 kr. 1867-ben a templ. szélvészttől megrongáltatván, kijavítása 25 frt. 1872-ben a torony salukaterekkel, a papi telken levő csúr új fedéllel, papi- és iskolaház alkalmas érzőfűtővel elláttatnak 122 frt. 1874-ben a torony kimeszeltetik, templ. czinterem ismét javítatnak 90 frt 5 kr. 1875-ben a papi telekre kapuk, az iskola számára könyvszekrény készül 47 frt. 1876. papi és mesteri belső telek egész kiterjedésben igen czélszerűen deszkakerítésbe cserefasasokkal vétetnek, az ekkézsia tagjai által teljesített munkán kívül 105 frt. 1876-ban a mesteri telken új csúr egészen új derékkal cserépfedél alatt készül s ugyanakkor a mesteri házon is javítások történnek 300 frt. 1877-ben a torony tetején levő gomb helyett új készítettvén, a körülte való pléhezéssel 40 frt. 1878-ban a papi ház a kor izlése szerint átalakittatván s a gazdasági épületek is rendbeszedetvén 330 frt 51 kr.

Összevéve már most az egyháznak 70 év alatti építkezéseit, természetesen csak a nagyobbakat, kitűnik, hogy építkezett az egyház osztr. pénzben 4550 frt 51 kr., miből egyre-másra évenként esik 65 frt áru építkezés. Ez igaz, nem nagy összeg elkölteni on-

nan, hol készen van, hanem ha tudni fogjuk, hogy mikor 1808-ban a templomépítéshez hozzáfogtak, az ekkleziának Kolozsv. S. följegyzése szerint egy magyar forintocskája sem volt, annak is egy pénz hijja levén, valóban a kitartó buzgóságot eléggé méltányolni képesek nem vagyunk, tudva, hogy 1808—1824-ig vagyis 16 év leforgása alatt az ekklezsia 3000 rfrtnyi költekezést tett az aprólékos kiadásokon kívül a templom és torony építésre. Ezen összegtől pedig a falu határán kívüli gyűjtés összes eredménye csupán 603 mfrt 26 p., a többi a hivek áldozatkészségéből s rovatokból telt ki. Nem ok nélkül kiált fel ezen egyház örök emlékezetre méltó fáradhatlan buzgalmu papja Kolozsvári S. „Íme! mely bizonyos mód, mely csalhatatlan eszköz akármely nehéz céloknak kivitelére az isteni kegyes gondviselésben helyheztetett bizodalom! ezen ekkleziának mikor építeni kezdett egy m. forintocskája sem volt, épített templomot és tornyot, melyek 3000 rfrtban állanak, mégis, hála Istennek! ma sem szegényebb senki, mint a milyen vala addig, mig ezeket nem építette“.

S mindezekért az érdem a buzgó Jakab András curátort és a lankadatlan Kolozsvárit illeti, ki Istenben helyezett erős bizalmával eddigi 29 éves papsága alatt templomot, tornyot, papiházat, a papi telekre pompás 7 ölös kútat építtetett s mindezeket mondhatni semmiből, jobban mondva az egyes ekkleziásiai tagok zsebéből s még sem lett senki szegényebb, mint azelőtt volt. Legyen áldott az igazak emlékezte!

Rendes jövedelemforrása ez egyháznak százakon kéresztül nem volt csupán csak egyetlen egy, de ez legalább kiapadhatlannak bizonyult be minden időben, mert ez az egyesek áldozatkészsége, a legsarkalatosb unitárius erény, mely a hol és mikor a szükség kívánta, mindig készen állott a segélynyújtásra. Vonjuk le kissé a leplet a mult arczáról, vessünk egy tekintetet azon dicsőkre, kik ez egyház fennállhatásának munkásai, tényezői voltak; foglalkozzunk, társalogjunk velők részint, hogy irántoki hálánkat lerójjuk, részint hogy nemes példájokból tetterre hevüljünk. De előre megjegyzem, ne kicsinyeljük egyik-másiknak adománya csekélységét, hanem jusson eszünkbe ama jeruzsálemi templomban véghezment jelenet, hogy a szegény özvegy a két fillérével sokkal többet vete a ládába, hogy nem mint mind a többi.

A XVI-dik százbeli jöltevők nevei följegyzetlenül maradtak' csupán annyit tudunk, hogy az egyik harangot a még zsenge korát élő egyháznak öntette a nagy Székely Mózes 1585-ben.

A XVII-dik évszázból egyáltalán semmi emlékezetben nem maradt.

A XVIII-ik évszáz története már mondhatni egészen ismeretes. A jöltevőknek is egész hosszú sorával találkozunk:

1711-től István Mártonné egy 3 vékás, Márk Zsigmondné egy 4 vékás földet adományoz az ekklának, Sebe uram, hihetőleg a mester, egy márvást, mai pénzértéke 1 osztr. frt, predikátor uram, talán Árkosi Ferencz 1 v. búzát, Mircse István 84 pénzt, Ambrus Gergelyné 9 mfrtot, aranyosszéki, Szász Mihály 1 máriás, Varga István 102 p. Bálint János 34 p. Ambrus Gergely 102 p. Kadácsi Marosi Ferenczné 34. p. Biró Sámuel 100 p. Dobokai János 102 p. 1747-ben Pakot István az ekklának 15 éven át gondnoka, mint a fennebb említett vers tanusítja, saját költségén újra építteti a templombeli hátsó kart. 1778 ban Mátéfi Rákhel — Pakot Mózesné egy kupáskora fedeles ónkannát, melyen nagy betűkkel ezen irás van: CANT: Eccl. UNIT: Kissolym. 1667. ezen sorok közt pedig apró betűkkel: Mátéfi Rákhel adta a siménfalvi unit. ekkl. nak 1778, továbbá egy úrasztali kamuka-abroszt s egy selyem keszkenőt. Séra Ferencz 2 mfrtot. 1780-ban gondnok Szabó Sámuel s nője Kozma Zsófia a papiszékre egy gyapjuból szőtt tarka szőnyeget. 1789-ben Pakot Éva assz. két új óntányért, mindkettő ilyen felirattal: 1789 a siménfalvi unitária ekklézsiának vette az úrasztalára Pakot Éva. 1791-ben Sánta Jánosné Nagy Erzsók az úrasztalára egy veres és a szélein zöld selyem ruhát. — Kövendi Egriné Marosi Mária egy fehérés kendőt. Kovács Mózesné Pálfi Klára két selyem kendőt. Pálfi Pálné Ambrus Kata virágos selyem keszkenőt. Marosi Mária kötéssel és reczével ékitett lengyolcs keszkenőt. Siménfalvi János egész börbe kötött kéziratú énekeskönyvet (Gradual). 1793-ban Kénosi Sándor Józsefné Toroczkai Anna lazurszin virágos selyem creditor keszkenőt.

S ezzel átlépünk a XIX-ik vagyis a jelen évszázba, mely szintén az áldozatkészségnek ép oly szép, mint meglepő példáit mutatja. Gazdag és szegény, úr és szolga mindenütt együtt hatnak, alkotnak, együtt és aránylagosan áldoznak az egyház oltárán, hogy annak áldozati tüze vagy csak egy perczig is el ne hamvadjon. Már az első ténye is ezen századnak meglepő.

1808-ban templómépítésre az ekkla csaknem minden tag adakozván, begyűlt 700 mfrt. Ugyanazon czélra 1811-ben 380 mfrt. a toronygombra 25 lelkes nő 12 mfrt, annak cserepezésére mintegy 60 tag ismét 180 mfrt, később ismét 210 mfrt; ezen adakozók között mindenütt ott van Kolozsvári és Pakot Mózesné.

Ugyan 1811-ben Sánta Mátyás és neje Csiki Judit egy diszes selyemkendőt s egy 66 rfrtról szóló adósságos kötlevelet; K. Solymosi Mátéfi István készített egy 4 vált. orgonát, testvére Pakot Mózesné Mátéfi Rákhel urv. asztalt, a szószéket megfesteti, fia Pakot István egy diszes aranyozott koronát készített ilyen felirattal: S. U. N. P. T. S. D. Stephani Pakot de Sz. Lélek et con. S. S. Juliannae Kovács de B. ujj. — Kolozsvári S. készített a papi széket nője a papnék és mesternék számára valót. — Péter Pál és Tiboldi Zsigmond a templom hátsó részébe építtetnek egy kőkart, mely később egy földingás következtében meghasadozván, leszedett s helyébe fából készült más az ekkl. költségén; azért említem föl, hogy az ekkl. költségén, mert néhai Simén János ur ezen kar újra építtetését Pataki Ferencznek tulajdonítja, a rajta levő felíratra hivatkozván, holott a rajta levő felirat világosan mondja: a z e k k l é z s i a k ö l t s é g é n. Dézsfalvi Pataki Ferencz úr pedig az első kart építtette, mint ezt egy általam fennebb is említett emléktábla mutatja. 1814-ben Pakot Mózesné, ki még a mult század végén, mint ez egyház nemeslelkű pátronája tünt fel s azóta folytonosan minden övéivel eléggé nem méltányolható buzgósággal állott, hol áldozni, hol tenni kellett, felajánlotta az évenkénti minden úrvacsorai alkalomra való bort; minek eredménye a lett, hogy azóta maig az ekklézsia folytonosan e nemes úri család szives buzgóságából kapja az úrvacsorai bort, mi ha tekintetbe vesszük, hogy minden úrvacsorálásra népes levén az ekkla, 3—4 kupa bor jön, és így évenként  $1\frac{1}{2}$ —2 veder, valóban a legmélyebb hálára s legőszintébb köszönetre méltó cselekmény azon tisztelt családtól, melynek minden egyes tagjai eleitől fogva, midőn az első Pakot J. 1733. feltűnt, nemcsak vallásos buzgósággal, hanem az egyházért s annak belső embereiért is áldozni kész szívvvel tündököltek. Méltó az utókor hálás megemlékezésének is átadni nevüket! — 1815. Marosi György Benke Judittal szószéktakarót. — 1828. Pakot István az itten tartott rendkiv. köri közgyűlést az ekkl. helyett elfogadja. — 1829. Péter Pálné Egyedfi Anna s 1830. Nagy Józsefné. Marosi Rebeka mindketten az úrasztalára diszes terítőt. Előbbi ismét 1831.



férjével. — 1830. Horváth Pál az ekklának hagyományozza halála utánra mintegy 50 mfrtot érő jóságocskáját. — 1832. egy három kupás igen diszes alakú uralmi czinkannát adományoz az áldozatban kifogyhatlan Pakot Mózesné, melyen ez a felirat van: T. P a k o t M ó z e s n é M á t é f i R á k h e l a s s z o n y a j á n d é k a a S i m é n f a l v i u n i t. e k k l é z s i á n a k 1 8 3 2. Ugyanezen évben Pakot István Udvarhelyszék főnotáriusa az újon épült papiház tüzelőjére ad 13 mfrt 20 p. Több kegyes asszonyok a papiház ablakai fölszerelésére 21 mfrt 58 p, Péter Pál nőjével 4 mfrt 80 p. Egy major ad egy komp. turót, értéke 16 mfrt. 1834. Kovács Józsefné compositio szerint, hogy az ekkla pártfogásába vegye, ad 60 mfr., azon egyesség szerint Balázs Péter 1836-ban 40 mfrt, Ifj. Nagy József egy darabocská szántót. 1836. Pataki Ferencz az éneklő oltárra 42 mfr. 1837. Pakot István kir. pénztárok az itten tartott köri közgyűlést és alp. széket borral ellátta; ugyanekkor Kis Zsigmond ev. ref. uraság az egész papi társaságot úri asztalánál megvendégelte. 1838-ban Baka János ev. ref. pap 3 mfrt. Ugyanez évben a földrázkodás következtében leesett toronygomb föltételére több asszonyok 17 mfrt, köztök a később kegyes adománya által annyira kitünt mlgs Sándor Józsefné. — 1839-ben Gyárfás Juliánna ev. ref. nő 1 mfrt. — 1845-ben Elekes Péter mintegy 12 éven ez ekklának buzgó gondnoka nejével Buzogány Juliánnával egy sötétzöld szőszék takarót, mely ma is használatban van, ilyen felirással: aj. id. Elekes Péter és neje B. J. 1845. ugyanekkor Gruer Lajos ajándékoz egy 3 vékás földet. — 1847-ben harangozó Pálfi József 10 mfrt. — 1847. id. Nagy Józsefné 5 mfrt. — 1851. Lukácsi János és neje uralmi takarót ilyen felirattal: 1851 L. J. és neje B. Zs. — 1852, harang öntetvén, csaknem minden ekkla tag áldozott, de feltűnően tek. Pakot István úr (ma e tisztelt család utolsó férfi tagja) 147 mfrt és Marosi János, az ötvenes évek politikai foglya 50 mfrt. — 1854. id. Varga János épületeit s bennvalója egy részét a megyének hagyományozza, mit a vérek megváltottak 300 mfrtban. — 1859. n. galambfalvi özv. mlgs Sándor Józsefné Finta Rákhel úrasszony örök halála méltó kegyes indultból 1000 mfrt alapítványt tesz oly feltétel alatt, hogy annak 6% kamatja a papi és mesteri kepe pótlására fordíttassék. — 1860. t. Pakot István úr a köri közgyűlést, az e családban kegyes gyakorlat nyomán ebéddel ellátta. — 1864. uralmi takarót kap az ekkla ilyen felirással: M a r o s i F e r e n c z n é A n d r á s i

Juliánna adta 1863. — 1864. az újon készült orgonára az összes ekkl. tagjai ajándékoztak 200 frt 97 kr. o. é. — 1868. ifj. Balácsi Gergely és neje Szász Anna ajándékoznak egy igen diszes úrvacsorai asztalt, mely ma is használatban van, minek értéke tehető 15 frtra o. é. — 1869. t. Jakabházi Zsigmond úr ekkl. szükségre 5 frt. — 1870. t. Pakot István úr isk. házra 2 frt. — 1874. Marosi Anna konfirmálása emlékére ajándékoz egy a konfirmandusok, esetleg a nők által használandó cseh-tüveg úrv. poharat. — 1855. id. Marosi Ferenczné Andr. Jul. hagyományoz 16 frt.

Ime! mily szép sora a szép és kegyes lelkeknek! mily kifogyhatlan forrása volt a haladás tényeinek a hivek buzgósága! Ez egyháznak is voltak nehéz napjai, voltak küzdelmes évei, voltak csaknem évről évre megújuló építkezései, mint fennebb kimutatni igyekeztem; s mindezek közt megállani, a küzdelmek hullámai által el nem söpörtetni, sőt időről időre gyarapodni az egyháznak csak úgy és az által vált lehetségessé, hogy az áldozati tűz az úr oltárán soha el nem hamvadott, hogy az egyház minden tagjai nem- és korkülönbség nélkül, mind megannyi vestapapnékká avatták fel magukat s azon a próféta által Izraelnek szemrehányásul mondott vád: *en magad vesztéd el magadat oh Izrael!* itt megfordítva lett alkalmazandó: *en magad tartád meg magadat kicsiny Izraele az unitár. anyaszentegyháznak!* És itt e tekintetben érdemfokozatról szó sincs; a szegény mindig ép annyit adott, midőn a kiáltó szót hallá, mint a gazdag — sorsához képest; a szegény keble ép úgy hevült, mint magasztosult a gazdagé, midőn látta, hogy az ő fillére is egy porszemmel növelte, egy paránnyal előbb vitte a kőzjót s annak felvirágzását! Legyenek áldottak egyen egyen s e néhány igénytelen de őszinte szó legyen egy szerény jelecske mindannyiok sirjára!! . . .

Közjöveldmi forrássá vált az utóbbi két tizedben egy az ekkl. birtokában levő mintegy 9 hold terjedelmű csere, mely ez idő alatt mintegy a levágott fából 1300 frtot kihajtott; nem sok, de valami okos gazdálkodás által állandó tőkét képezheti ezen egyháznak.

Úrasztali készülékek a már előbb említett kupás-kora fedeles ónkanna és egy 3 kupásnyi szintén fedeles czinkanna, mindkettő Mátéfi Ráchel Pakot Mózesné adománya; egy tölcséres alaku ezüst bor osztó pohár, belül ezen két betűvel: G. G. s ezen irással: *siménfalvi ekklézsiáé*, kora meg nem határozható; egy szintén csinos mivű ezüst pohár, mely a n. galambfalvi

filialis ekkleziából került ide, most keresztelő pohárnak használjuk; két kenyér osztó tányér, egyike ón, másika bádóg, felirat nélkül; és a nem régiben említett cseh-üveg pohár. Van még néhány romladozott, használhatlan keresztelő pohárféle s több úrasztali többé-kevésbé értékes terítők és abroszok.

Lássuk már, mennyire a mult sötét leple alá tekintenünk lehet, ez egyház belső hivatalnokait is. Mint tán a legtöbb helyen, úgy itt is szent vallásunk keletkezésének két első századáról semmi tekintetben sem tudhatni sokat, nem a papok és mesterek kiletéről sem. A 16-dik százdból nem tudjuk sem pap, sem mester ki, vagy kik voltak; így vagyunk a 17-ikkel is, azon parányi különbséggel, hogy 1666-ból Bölöni Kelemen a tatár fogságban levő Bora Dániel pap aa. kiváltására adakozott papok között Siménfalvi papnak iratik a vallásközönség kolozsvári levéltárában meglevő névsorban.

A 18-dik százdból már csaknem mindenik pap és mester neve kikapható volt; egy pár fordul ugyan köztük elé, kiknek egész bizonyossággal nem mernék személyazonosságukról jót állani, de ennek oka a már 1700-ban megindított jegyzőkönyvvel hiányosságában keresendő. Míg a gondnokok minden egyes visitatio által névszerint fölemlítvék, a pap és mester, mennyiben személyükről szó van, csak prédikátor uram és mester uram néven fordulnak elé.

Az említett század elején 1711-ben volt itten pap Ádámosi N. Mihály <sup>1)</sup> ugyanaz valószínűleg, ki 1691-ben tarcsafalvi pap volt; annyival igazoltabb e föltevés pedig, mert Tarcsafalván Ádámosi után 1712-ig más papról emlékezet nincs s könnyen föltehető, hogy onnan ide jött át. Meddig volt itt Ádámosi, szintén nem tudható bizonyosan, de valószínű, hogy itt lehetett 1723-ig s ekkor vagy meghalt, vagy tovább mozdulván helyébe hozzávetőleg lépett Árkosi Ferencz <sup>2)</sup>; neki itteni papsága, megvallom, kevés adatból igazolható, mégis gondolom, hátha föltevéssem nem csal; az ő papsága terjedne 1733-ig, mikor aztán volt kétségbevonhatlanul Kadácsi György 1748-ig itteni pap s az ő idejében lett kiújítva egyszer a templom belső része, mint erről fennebb is említés történt.

<sup>1)</sup> L. 1711—1762-ig terjedő sz. j.könyv czimlapját.

<sup>2)</sup> L. u. ott 1728-iki vizitáció működését.

1748—1792-ig, tehát 44 évig volt az ekkl. papja Ürmösi B. János; az anyakönyvvezetés kezdete az ő idejére esik; az ő papsága alatt épített volt az ekkl. egy zsúpfedelű papi házat, melynek mestergerendája ma is épen van s mutatja az építés idejét, 177-8at, valamint a pap és gondnok Szabó Samu neveit. Meghalálózván pedig az úrnak eme hú szolgája, a régi templom czintere-mébe temettetett azon ősi székely szokás szerint, mely a belső em-bereket és ezek családjait rendszeren a templom közelében kívánta örök nyugalomra helyezettetni. Újraépülvén később a templom, Ürmösi J. sirhalma a megújult templom szószéke lépcsője alá esett.

Ürmösi János halála után egy évig üresség. 1793—1801-ig h. almási B o d o r S á m u e l; ez az egyedüli pap, ki az emléke-zetben levők közül nem itt halt el, mint ezt az ekklézia jó hir-nevére sokat adó hívek nemes büszkeséggel emlegetik. Bodornak megbocsáthatatlan tette volt, hogy mikor innen eltávozott, az anya-könyvből az általa kereszteltek neveit kitepte.

Bodor jött Siménfalvára Kadácsból s távozott Kereszturra; utána hozatott Ravából s volt 1801—1806-ig G é z a J á n o s, ki az azon időbeli számadásos jegyzőkönyv tanúsítása szerint köri rendes jegyző volt 1791—99-ig. Ez is itt halt el. 1806—1835-ig K o l o z s -v á r i A r c. S á m u e l. Ezen minden tekintetben nagy érdemű pap itteni mester volt félévig; 1809 lett alp. széki ügyvéd, 1825-ben köri jegyző, 1827-ben, mint önmaga megjegyzi, főconsistorialis as-sessor, 1832-ben a ny.sz.lászlói zsinaton zsinati prédikátor s ugyan-ott megválasztatott kereszturköri esperesnek, 1835-ben pedig 29 évi paposkodása után az érdemei által önmagát ezen szentegyház-ban örökre halhatatlanná tett tiszteletes férfi elhunyván, nagy rész-véttel és tisztelettel eltemettetett; temetési összes költségeit az ekkl. hordozta, halála után egy évig az ekkl. ürességben hagyatott, hogy az elhunyt hátrahagyott özvegye ügyeit rendezhesse s addig a parochialis jószágról bontakozni ne kénytelenítették; ezekben ki-vánta bár csekély jelét hálájának kimutatni a néhai érdemei iránt. Adózzunk mi is a tisztelet és kegyelet adójával emlékének!! — 1836—41-ig bordosi W a y d a I s t v á n, mint kereszturi isk. fő-nök hozatott ide s itteni rövid 5 évi szolgálatának soha el nem enyésző nyomait hagyta hátra a siménfalvi olv. társaság megalapi-tása által; egy valódi gyakorlati irányu, humanus s népvezérnek ter-mett pap volt ez, kinek kora halálát eléggé sajnálni nem lehet s kiről ma is oly kegyelettel emlékszik a nép, a milyen emléket kel-lene mindnyájunknak hátrahagyni.

1841—78-ig k. kadácsi Simén János hozatott ez ekklába Tarcsafalváról; 14 esztendeig ezen kereszturi kör jegyzője, ki rövid, szabatos jegyzőkönyvei által tünt ki s tette magát nevezetessé; 1851-ben egyházi tanácsosnak választatott. Egész utolsó idejéig népének kedvelt papja volt, kinek szónoklatait mindig a legnagyobb örömmel hallgaták.

1878-tól itteni pap e sorok írója, ki szintén, mint előde, Tarcsafalváról jött ide.

Mesterek is csak a két utolsó századból tudhatók.

1733-ban volt Pesti Sámuel; ez valószínűleg volt itt 1757-ig, mert akkor már tarcsafalvi mester lett, mint a tarcsafalvi ekklézsia története leírásában kimutattam\*) ettől kezdve 1801-ig egynek neve ismeretes t. i. Barabás Ferencznek, kinek idejövetele ideje bizonytalan. 1801—5-ig Bodor János. 1806 januártól júniusig Kolozsvári Arc. Sámuel. 1806—10-ig Hegedüs Mihály. 1810—12-ig Ürmösi József. 1812—14-ig Nagy György. 1814—29-ig Márkos Mózes; ma is él Tarcsafalván. 1829—48-ig Elekes György. 1848—58-ig Kozma Elek, most pap Datkon. 1858—75-ig Menyhárt Mózes, jelenleg tordátfalvi mester. 1876-tól Katona Mihály.

Az ekklézsia levéltára, mint minden ekklézsiában, itt is kötlevelek, csereszereződések, ajándéklevelek, gondnoki számadások, különböző gondnokok idejében készült leltárak, nyugták, az ekklézsiához intézett magánjellegű vagy hivatalos levelek s több effélék összegéből áll. Mindezek többé kevésbé lehetnek fontosak a maguk helyén, de kiváló fontossággal bir a már fennebb említett özv. mlgs Sándor Józsefné Finta Rákhel úrasszony véghagyomány levele, mely az itteni papi és mesteri kepe pótlására hagyományozott 1000 mfrtról szól. Ezen levelek többnyire apróbb csomagokba kötözve szoktak állani az „ekklézsialádájában“, hol a levéltári rendről annál kevésbé lehet szó, mivel ugyanott úrasztali készletek s minden aprólékos ingóságok helyet kell hogy találjanak.

Az ekk. pecsétjének eszméje Ján. 8, 11-ből van véve, s az ujjával a földre író Jézust ábrázolja, az előtte töredelmesen álló bűnös nővel, kit a sokaság a mózesi törvények értelmében megakara kövezni. A pecsétnyomón ezen körirat van: A SIMÉNFAI UNITÁR. EKKL. PECS.

Lássuk végre a vagoni állást. Az ekklézsiának jelenleg saját használatában levő földjei nincsenek annyiban, hogy egy részét át-

\*) L. a Ker. Magv. XI. évf. 6. füz.

bocsátotta belső emberei javadalmazására már régebben, egy részét pedig újabban egyházi felsőbbbségi jóváhagyás mellett eladta oly czélból, hogy azzal szintén belső emberei szerény jövedelmének fokozására segédkezet nyújtson. Mely nemes törekvését ezen ekklézsia buzgó előjáróinak annyival kevésbé hagyhatom szó- és halás elismerés nélkül, minthogy a legtöbb helyt azon törekvés szemlélhető, hogy a belső emberi jövedelem csonkítására ép azok törekednek, kik annak védelmére esküvel kötelezték magukat. Van az ekklézsiának még a már említett 9 holdnyi cseréje, mely a ma is, oly sok a közelebbi években végzett költséges építkezések után is mintegy 700 frtot tevő ekklézsiái alaptőkének forrásául tekinthető, melyből valamint indulását vette, úgy időről-időre való folytonos gyarapodását is veheti.

A papság jövedelme, úgy a mesteré is naturalékból s földek haszonélvezetéből, miket az ekk. tagok mivelnek, áll.

Magtára az ekklézsiának nincs, s hiában is lenne, mivel a község magán tagjai mintegy 40—50-en ezelőtt 15 évvel alapítottak volt egy magán magtárt, mely ma mintegy 800 véka törökbúza és 800 frt alapvagyonnal rendelkezvén, ennek árnyában egy keletkezhető újabb magtári csemete csak sindevészne s erősen hiszem, életre nehezen vergődnek. Egyébiránt bővebb indokolás alól fölmentve érzem magam.

A vallásosság tekintetében panaszolni ezen ekklézsiában nem lehet ok; igaz, hogy hétköznapokon mondhatni nem járják a hivek a templomot, de ez elég mentséget talál azon körülményben, hogy a község a rajta átfolyó Fehér-Nyikó kanyargó futása miatt igen szétszórtan fekszik, a templom pedig a papi, mesteri lakkal s az iskolaházzal egészen a községtől elkülönítetten áll, hová főleg sáros és téli időben nehéz az eljutás. Azonban vásár- és innepnapokon zsufozásig van a korántsem csekély belterjü templom.

Vadházasságban élők nem igen találhatók s a törvénytelen születtek száma a közelebbi tíz év alatt következőleg áll: évenként született középszámitással 20 gyermek, azaz 16 és 27 között változott s ebből, ide nem értve a polgáriassultság korlátai közé magát beszoríttatni nem engedő „új parasztokat“, törvénytelen volt 13, mi körülbelől a születtek 6 száztólija. — Az 1789-iki gen. vis. óta pedig, vagyis 90 éven át az összes lélekszámbeli gyarapodás többet teszen 210-nél. Nevezett évben ugyanis számbavétetvén az összes népesség, volt 394, az ez évi lehető pontos fölszámitás szerint 600-an

felül találtatott; ez önmagában is elég gyarapodás, de annyival feltünőbb, hogy ez időköz alatt, t. i. 1804-ben alakult a községben az ev. ref. egyház, mely a kimutatás szerint több mint 200 lelket számlál mai napság.

Értelmi tekintetben is e község népe az elsők között áll; mondhatni: vezérszerepet viszen. Még 1836–41-ig terjedő időben alapja megvetődött volt valami népmívelődési társaságnak \*) s az alapító Wayda István ideje alatt már bámulatos gyorsan fejlődött. Azonban az ő váratlanul bekövetkező halálával a még elég mély gyökeret nem vert eszme, a közelebbi tizedekben csak tengéletet folytatott. E nép, mely végtelenül óhajtja a szellemi fölvilágosultságot, mohó vágygyal csüngött az eszme száraz emlőjén, de hiába szivta, tápnedvet nem talált benne, szóval látszott, hogy a vezér elesett s a sereg fő nélkül maradt. A mult évben e sorok írója jutván ez egyház papi hivatalára, látva a körülményeket s ismerve a nép óhajtását is, a Wayda által elejtett fonalat igyekezett fölvenni s a nép, örege ifja oly buzgósággal csoportosult körülte, hogy ma a siménfalvi újrászervezett olvasó és önképző egyesület 43 tagot számlál, kik az önképzés minden őket illető ágaiban oly kitartó szorgalommal haladnak, hogy öröm azt nézni. Ezt nagyban segíti elé az egyesület szép kis könyvtára, mely az idén mintegy 40 darabbal gyarapodott. Mint pap, őszintén kívánom paptársaimnak, hogy bár ily értelmes, haladni szerető s jóakaratu néppel kelljen törekednie az Istenországa felé, mint a milyen az én népem.

Ennyi az, a mit röviden ekklézsiám mult és jelen dolgaira elmondhattam és elmondani kívántam.

Ürmösi Kálmán.

---

\*) Jegyzőkönyvei eltévedvén, teljes biztossággal nem tudhatni, mily irányban működött.